BENE VORTAT!

DISPUTATIONEM JURIDICAM INAUGURALEM

DE

DUELLIS,

ANNUENTE DIVINO NUMINE.

FELICISSIMIS AUSPICIIS

SERENISSIMI ACADEMIÆ HUJUS FUNDATORIS,

BENEVOLO CONSENSU

AMPLISSIMI JCTORUM IN ILLA ORDINIS,

PRÆSIDE

Nobilissimo, Amplissimo Consultissimoq;

VIRO

DN. ERICO MAURITIO, U. J. D.

Et Pandectarum Prof. celeberrimo,

SPECTABILI JAM DECANO,

Dn. Fautore & Collega suo pl. colendo,

pro impetrandis

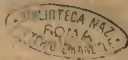
Juribus & Privilegiis Doctoralibus,

Publico Examini submittit

SAMUEL RACHELIUS

Juris Nat. & Gent. in Acad. Christian-Albertina Prof. P. Ord.

RESPONDENS,

IN AUDITORIO MAIORI,

Horis ante- & pomeridianis a. d. V. Januar.

KILONI,

Literis JOACHIMI REUMANNI, Acad. Typogr.

Anno CIↃ IↃCLXVI.

PERILLUSTRI ATQUE EXCELLENTISSIMO

VIRO

DNO. JOANNI ADOLPHO KIEL-MANNO

à

KIELMANSECK,

Hereditario Domino in Satrupholm & Obdorf,

Ecclesiæ Cathedralis Hamburgensis Præposito,

SERENISSIMI SLESVICI ET HOLSATIÆ DUCIS

PRÆSIDI, CANCELLARIO, ET CONSILIARIO Primario,

Præfecto in Morkirchen, Dolrad, Trittavv &c.

ACADEMIÆ KILONIENSIS

& in illa suo quoque

PATRONO OPTIME MERITO, MERENTIQUE

perpetuam Felicitatem suumq; obsequium.

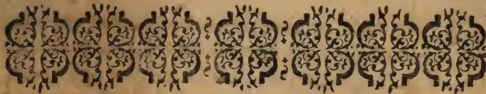
I inter prima Pietatis sua officia crediderunt esse gentiles, ut fructuum primitias suis exhiberent autoribus, spicam Cereri, uvam Baccho; multo certè religiosius hac nobis meliora doctis jura sunt observanda, erga illum, qui de nobis optimè est meritus. Etsi enim TUA, VIR EXCELLENTISSIME, prudentia & consilio Patria multis modis sit felix, dubito tamen, an ullum in eam illustrius contuleris beneficium, quod SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO de Academia constituenda autor exstiteris. Quæ cum TUA fide & indefesso studio in eum locum evecta sit, ut jam invidiam promereri potuerit, par omnino est, eo nomine T^a E^a immortales agere gratias, laborumq; nostrorum primitias dedicare. Cum enim unà cum aliis me quoque honores in Academiis conferri solitos, à quibus hactenus meæ tenuitatis conscius alienior eram, unice in SERENISSIMORUM PRINCIPUM; quorum stipendium vel merui publico munere functus, vel jam mereo, acquiescens, petere volueris, Voluntas vero TUA mihi semper sacrosancta & sit, & fuerit, & posthac futura sit, Disputationem hanc inauguralem EXCELLENTISSIMO NOMINI TUO consecrare, atq; hoc qualecunque eruditi-

ditionis in nostro Lyceo, mea vero ergo E^{am} T^{am} observantiæ specimen ac documentum publicare volui. Agit illa de argumento quidem trito, sed cujus veritas multis in partibus est protrita; maximè tamen necessario, ut nascentis Academiæ fama & fortuna à cruento hoc dedecore sit pura atque intaminata. Si enim illi ipsi in voto & symbolo est PAX OPTIMA RERUM, *hujus quoq; me studiosissimum salva tamen necessariæ moderataq; defensionis libertate, publicè profiteri, & à duellis cives nostros dehortari consilium fuit. Cœterum cum temporis angustia integram Diatribam operæ typographicæ exprimere jam nequiverint, accipe, quæso, EXCELLENTISSIME, VIR hanc priorem ejus partem ea animi æquitate bonitateque, ut posterior mox subsequi, TUÆq; censuræ se submittere ausit. Interim ut T^{æ} E^{æ} & illustri Familiæ KIELMANNIANÆ Novi Anni felicia sint auspicia, felicissimus progressus & exitus, ex animo vovet precaturq;*

EXCELLENTIÆ TUÆ

Obsequentissimus

Samuel Rachelius.

Σὺν Θεῷ.

Disputationis Prioris

Th. I.

Mne omnino animal naturâ expetit bonum, declinat & aversatur malum. Illa appetitio boni Aristoteli, δίωξις, Stoicis ὄρεξις; illa aversatio mali illi, φυγὴ, his ἔκκλισις dicitur. Oritur verò illa boni persecutio, & fuga mali ab amore sui. Quodq; enim animal à Providentia divina eum accepit instinctum ac propensionem, ut quàm maximè sit cupidum conservationis individui, seu sui, & propagationis speciei. Rem ipsam ejusque causam ita eleganter proponit Diodorus Siculus: ἀγαθὴ γὰρ ἡ φύσις διδάσκαλος ἅπασι τοῖς ζώοις ἐστὶ πρὸς διατήρησιν οὐ μόνον ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γενωμένων, διὰ τῆς συγγενοῦς φιλοζωΐας τὰς διαδοχὰς εἰς ἀΐδιον ἄγουσα διαμονῆς κύκλον. *Optima quippe magistra natura est cunctis animantibus non tantum ad sui, sed & ad prolis suæ conservationem, ut cognata hac charitate continua successio ad æternitatis circulum perveniat.* Hæc igitur na-

 turalis

turalis propensio efficit, ut animalia ea expetant, quæ sibi suæque sustentationi ac incolumitati bona ac convenientia esse putant, illa vero amoliantur & fugiant, quæ quoquo modo calamitatem, destructionem aut interitum allatura videntur.

II. Hanc naturalem inclinationem Stoici appellabant τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν, *Prima Natura*, hoc est, Naturam Hominis animalem, ejusque nativum instinctum: & ex illorum sententia ita explicantur apud Gellium *l. 12. Noct. Att. c. 5.* his verbis: *Natura omnium rerum, quæ res genuit, induit nobis, inolevitq́ in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amorem nostri & charitatem; ita prorsus ut nihil quidquam esset charius pensiusq́ nobis, quam nosmetipsi. Atque hoc esse fundamentum rata est conservandæ hominum perpetuitatis, si unusquisque nostrum, simul atq́ editus in lucem foret, harum prius rerum sensum affectionemq́ caperet: ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret.* De primis his naturæ elementis (ut ipse appellat) ita differit Cicero 3 *de Finibus: Placet his,* (Stoicis) *quorum ratio mihi probatur, simulatq́ natum sit animal (hinc enim est ordiendum) ipsum sibi conciliari, & commendari, ad se conservandum, & ad suum statum, & ad ea, quæ conservantia sunt ejus status, diligenda: alienari autem ab interitu, iisq́ rebus, quæ interitum videantur adferre. Id ita esse sic probant, quod antè quàm voluptas aut dolor attigerit, salutaria appetant parvi, aspernenturq́ contraria. Quod non fieret, nisi statum suum diligerent, interitum timerent. Fieri autem non posset, ut appeterent aliquid, nisi sensum haberent sui, eoq́ se, & sua diligerent.* Ex

quo

quo intelligi debet Principium ductum esse à se diligendi. Eundem iterum audire interest. *Principio*, inquit 1 *Officior. generi animantium omni est à Natura tributum, ut se, vitam, corpusq; tueatur, declinetq; ea, quæ nocitura videantur.*

III. Etsi verò Homo cum Brutis hanc sui amoris suique conservandi commendationem communem habeat, multùm tamen diverso modo illam Homo & Bruta tueri debent. Bruta enim cum rationis sint expertia, quovis se alunt & expediunt modo, ut cujusque instinctus & naturalis conditio tulerit: at Homo excellenti natura, Rationali præditus, illos actus, quos cum brutis communes habet, siquidem moralitatis capaces sint, certo ordine, ratione ac jure debet definire, adeoque sui conservationem non quovis modo aut nequiter, sed innoxiè consectari, & malorum amolitionem suique defensionem non bruto impetu, sed circumspectè ac cautè suscipere, ut, quanto amore sui defendendi excitatur, tantum absit ab odio aut proposito alterum iniquè lædendi.

IV. Huic amori sui Natura germanam junxit sororem, Indigentiam. Ille enim Amor quò magis est sollicitus de individui conservatione, aut speciei propagatione, eo plura sibi vitæ præsidia ac subsidia deesse videt: quæ cum nemo hominum sibi soli relictus comparare possit, commodè & huic rei Natura prospexit, hominique cuilibet appetitum indidit Societa-

tis ineundæ; ſic ut ſi quis fortè homo ἀκοινώνητος, *inſociabilis*, deprehendatur, illum rectè cum Ariſtotele vel præſtantiorem homine, vel beſtiam dixeris. 1. *Polit.* 2. Et quamvis homo naturâ ad Societatem ſit propenſus, eoque fine aptiſſimum ſocietatis colendæ commercandique inſtrumentum acceperit, Orationem, fortius tamen inſtat Indigentia, & Hominem per ſe quidem pronum etiam compellit, adſtringitque ad Societatem cum aliis ineundam conſervandamque: ut meritò cum Cicerone Indigentiam *Societatum Vinculum* appellaveris.

V. Cæterum & in hac naturali Hominis ad Societatem inclinatione videre licet, quanto excellentior ſit natura ejus, præ brutorum conditione. Perinde enim ut amore ſui aliter debent eſſe adfecti homines, quàm bruta; Ita quoque licet gregatim aut catervatim vivant paſcanturque bruta, multaque exhibeant imitamenta hominum; Societatem tamen propriè dictam inter ſe nec habent, nec etiam ejus inſtrumentum Orationem, ſed Vocem duntaxat à Natura acceperunt: quæ quantum diſtent, ex Ariſtotele addiſcere operæ pretium fuerit. Ita igitur ille 1. *Polit.* 2. *Orationis tantum Homo ex omni genere animantium particeps eſt. Vox quidem triſtis rei ac jucundæ nota eſt: Quare cæteris quoque animantibus data eſt. Hucuſque enim natura ipſarum pervenit, ut ſentiant, quod moleſtum eſt ac jucundum, & hoc ſignificent ſibi ipſis.*

ptis. Oratio autem inventa est ad declarandum, quod prodest & obest: quare etiam justum & injustum. Hoc enim præ cæteris animantibus hominum proprium est, solum ipsum boni & mali, justi & injusti, & aliorum sensum habere. Unde manifestum est, si Oratio est naturale instrumentum, notiones boni & mali, utilis & inutilis, justi & injusti explicandi; illa ad societatum naturam & integritatem exigi, quæ illam conservant ejusque felicitatem promovent; illa vero debere abesse, quæ illam impediunt, turbant, evertunt. Eâque causâ Aristoteles semper vult esse ἀδιαλύτως conjuncta, Societatem, Amicitiam, & Jus. 8. *Nicom* 9. §. 2.

VI. Bene hactenus rebus humanis divina Providentia consuluerat: cujus mirificam bonitatem ac ordinem cum durum Deucalionis genus non satis agnosceret, & indies corruptæ suæ naturæ ac pravitatis atrocia exempla ederet, homo homini nefario ausu insidiaretur, frequentissimisque cædibus ac motibus societates hominum labefactarentur, alio remedio opus fuit. Nec etiam nihil passi sunt homines â brutis, quorum feritatem variasque pestes magno cum damno senserunt. Varro autor est, à cuniculis suffossum in Hispania opidum: ab locustis in Africa: ex Gyaro Cycladum Insula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à serpentibus deletas. Citra Cynamolgos Æthyopas latè deserta regio est, à scorpionibus & solpu-

gis gente ſublata: & à ſcolopendris abactos Trerienſes, autor eſt Theophraſtus. *Plin. l. 8. hiſt. nat. c. 29.* Quid faciant leones, tigrides, urſi lupique, ſi talia audent contemptisſima animalcula & inſecta? Horum vero omnium perniciem multis modis vicit Hominis aſtutia & malitia. *Huic uni animantium luctus eſt datus, uni luxuria, & quidem innumerabilibus modis, ac per ſingula membra; uni ambitio, uni avaritia, uni immenſa vivendi cupido, uni ſuperſtitio, uni ſepultura cura, atq; etiam poſt ſe de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido major, nulli pavor confuſior, nulli rabies acrior. Deniq; cætera animantia in ſuo genere probè degunt: congregari videmus, & ſtare contra disſimilia. Leonum feritas inter ſe non dimicat: Serpentum morſus non petit Serpentes: ne maris quidem belluæ ac piſces, niſi in diverſa genera, ſæviunt. At hercule homini plurima ex homine ſunt mala.* Plinius *proœmio lib. 7.*

VII. Naturali igitur amori ſui corrupta Hominum natura oppoſuit Odium erga alterum Iræque ferociam: & Indigentiæ, rudi, ſimplici, parvoque contentæ, ſævior armis Luxuria ſe adſociavit. Quæ vitia ita homines exercent, & tam fervidè collidunt, ut extra civilem ſocietatem conſtitutus Homo ſit animal omnium peſſimum: *Quemadmodum enim perfectum optimum omnium animalium Homo eſt; ſic ſecretum à lege ac juſtitia, peſſimum omnium. Moleſta enim maximè injuſtitia eſt, quæ arma habet. Homo autem armis munitus naſcitur, Solertia & Generoſitate, quibus ad contrarias res uti licet maximè. Quare ſceleratum & ferum maximè eſt ſine virtute, & ad venerem ventremq;*

tremq; deterrimum. Proinde Natura non nescia Homines ferè proclives esse ad ejusmodi malitiam ac lubidinem, etiam tanto huic malo medicinam fecit, iisque ad societatem civilem propensionem impressit, in qua & plena omnium rerum esset αὐτάρκεια, & Jure, Naturæ ordini maximè convenienti, constringerentur. *Justitia enim accommodata est civitati. Jus enim civilis societatis ordo est. Jus autem Justi existimatio*; inquit Aristoteles, *Polit. 2. f.* Sive igitur Mercurius, sive Orpheus, sive Linus, sive Amphion, sive Theseus Homines in civilem societatem congregaverit, certoque jure ac ordine eos & regere & regi didicerit; Sanè ὁ πρῶτος συστήσας τὴν κοινωνίαν πολιτικὴν, μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος, *Qui primus civilem societatem constituit, maximorum bonorum causa fuit.* Aristot. d. l.

VIII. Est enim Civitas societas perfectissima, πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας, *omnis ubertatis ac copiæ fastigium nacta*: Cujus tres fere sunt fines naturales. Prima quidem, ut Hominibus in illa liceat vivere. *Conveniunt*, inquit Aristoteles 3. *Polit.* 4. homines *vivendi causa ipsius; fortasse enim huic ipsi inest aliqua pars boni. Et tuentur civilem societatem, solius vitæ causa, nisi inciderint vivendo in res admodum duras ac molestas. Perspicuum autem est, tolerare multos mortales graves ærumnas propter cupiditatem vitæ, tanquã insit in ipsa prosperitas quædam & dulcedo naturalis.* Alter Civitatis finis est, ut Homines in ea tutò, securè ac tranquillè vivant: de quo ita Aristoteles d. l.

Dictum

Dictum est jam in primis disputationibus, Hominem esse naturâ animal civile. Qua de causa homines, non egentes etiam mutuo præsidio, non minus appetunt simul vivere. Significat igitur mutui præsidii opisque conjungendæ (βοηθείας) gratia homines etiam civitatem constituisse. Tertius finis, μάλιστα τέλος Aristoteli dictus, est τὸ εὖ ζῆν, *benè ac feliciter vivere.* Quod sanè εὖ rectè considerandum est, videlicet ut bene sit toti Homini, cumprimis ratione illius partis, quà Homo est. Quidquid igitur ad τὸ *bene esse* corporis facit, illo εὖ ζῆν comprehenditur: multò magis quod ad τὸ *bene esse* Animæ rationalis conducit, eo intelligi debet, videlicet cultura & adsuefactio ejus ad virtutem, ipsaque εὐπραξία, quæ est vera propriaque Hominis felicitas.

IX. Quemadmodum vero in omni omnino societate naturali ex Providentiæ divinæ instituto cernere licet Ordinem imperantium & parentium; ita ille vel maximè in Civitate obtinet, diciturque Respublica. ἡ πολιτεία τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων ἐστὶ τάξις τις, *Respublica est ordo quidam civitatem habitantium. 3 Polit. 1.* Plenius describitur 3 *Polit.* 4. ἐστὶ πολιτεία πόλεως τάξις, τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν, καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων. *Respublica est ordo civitatis, & cum aliorum imperiorum, tum imprimis omnium summi.* Hunc civitatis Ordinem ad tria præcipua capita refert, ubi propriè dictum Civem describit, 3 *Polit.* 1. videlicet

ad ad-

ad administrationem & participationem imperii, Senatus, & Judicii. Missis reliquis, utpote ad propositum nostrum non æquè facientibus, de Judicio ejusq; fine nonnihil dicamus.

X. *Quod valet ratione providere, imperans est natura*; inquit Aristoteles *1 Polit. 2.* Etsi itaque ex hoc fundamento ante civitates constitutas aliquod Patrisfamilias inter familiares, & Heri inter servos arbitrandi jus & autoritas fuerit; quia tamen propriè dictis Legibus ac Jure erant destituti, Judicium inter illos propriè non erat. Licet igitur, *ut in civitatibus leges & instituta valent, ita in privatis domibus verba moresq; paterni & quidem magis valent, cum propter cognationem, tum ob varia in filios collata beneficia; patriæ* tamen *potestati non inest aliqua vis, aut necessitas, neq; omnino viri unius præcepto ullius, nisi Rex ille fuerit, aut Regi similis quispiam*: inquit Aristoteles *10 Nicom. ult.* § 44 & 34. Etsi igitur sæpe liberi patri, servi domino parerent, non tamen semper, aut ex asse morem gerebant: proinde cum his imperantibus sæpe deesset δύναμις ἀναγκαςικὴ, aut illa propter majoris mali metum uti non possent, vel emolliret disciplinam naturalis ςοϱγὴ, sæpenumero illorum autoritas concidit. Jam si inter diversas domus, aut diversarum domuum partes, litigii quid fuisset natum, altera in alteram nil juris vel autoritatis habebat; itaque raro ex æquo bono inter tales fiebat transactio, tantum

B tum

tum non semper ad arma conclamatum fuit, adeoque pleræque controversiæ bello diremptæ sunt. Talis fuit decantatorum Cyclopum confluges ac colluvies, in qua ὐδεὶς ὐδενὸς ἤκυε ὐδέν.

XI. At Civitatibus institutis, instituta unà fuerunt Judicia, in quibus secundum leges & æquitatem, per sententiam Judicis quisque, quod sibi fieri deberive comprobasset, consequeretur, sententiam ipsam fortiter urgente exsecutione. ἡ γὰρ δίκη κρίσις τῦ δικαίυ καὶ τῦ ἀδίκυ. *Judicium enim justi & injusti dijudicatio est*; inquit *5 Nicom. 6. § 10.* & Judex eidem dicitur Φύλαξ τῦ δικαίυ, *custos juris*, eod. c. § 15. & alibi *νόμος ἔμψυχος*, *viva lex*. In quocunque igitur boni genere, & quomodocunq; læsus fueris, in judicio experiri, tuumque jus tibi ordinariè consequi licet. Unde Callistratus *l. 5. ff. de extraord. cognit.* cognitionem ex variis causis descendere ait; aut enim de *honoribus* sive muneribus gerendis agitari: aut de *re pecuniaria* disceptari: aut *de existimatione* alicujus cognosci: aut *de crimine* quæri. Aristoteles octo Judiciorum genera facit *4 Polit. ult.* qui videri potest; non enim exquisitè de Judiciis agere nobis propositum est.

XII. Sicuti vero id, quod Justum est, Naturæ probatur: quod Injustum, ab eadem improbatur; ita facilè Recta Ratio agnoscit, Hominis naturæ convenientis-

nientissimum esse, ut amore sui ita adficiatur, ne alius inique lædatur: & indigentia ita expleatur, ne damnum injuria alteri inferatur, sed suum cuique tribuatur. Cæterum, cum vitiosæ φιλαυτίας trita sit consuetudo, ut potiorem lucri, honoris, & voluptatis corporeæ partem sibi vendicare, 9 *Nicom.* 8. § 16. & sæpe etiam cum lædens tum læsus aliquid humani pati soleat, ad Judicium velut δεύτερον πλοῦν confugere, & in eo præsidium quærere debemus. Tam salutarem enim, & à Deo institutum Ordinem nemini turbare fas est, propriove arbitratu illum vi manuq; temerare. Præterquam enim quod nemo suæ causæ idoneus Judex sit: *l. un. C. ne quis in sua causa. l. 10. ff. de jurisd. l. fin. § pen. C. ubi senat. vel clariss.* etiamsi de injuria & damno dato liquidissime constet, non tamen vi, & Judicii autoritate posthabita, rem suam cuiquam repetere licet. Nam ne Judicium privatorum hominum adfectib9 corrumperetur, Judicibus in civitate constitutis data potestas vindicandi læsos, juxta illud Lucretii:

Acrius ex ira quod enim se quisque parabat
Ulcisci, quam nunc concessum est legibus æquis.
Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere ævum.

Demosthenes in Cononem: *Placuit de omnibus his injuriis ex legibus judicium exerceri, non autem ex cujusq; impetu atq; arbitrio.* Quintilianus: *Injuriæ compensatio non solùm juri inimica, sed paci: est enim lex, forum, judex; nisi quem jure vindicari*

 pudet.

tum non ſemper ad arma conclamatum fuit, adeoque pleræque controverſiæ bello diremptæ ſunt. Talis fuit decantatorum Cyclopum confluges ac colluvies, in qua ἐδεὶς ἐδενὸς ἤκεε ἐδέν.

XI. At Civitatibus inſtitutis, inſtituta unà fuerunt Judicia, in quibus ſecundum leges & æquitatem, per ſententiam Judicis quisque, quod ſibi fieri deberive comprobaſſet, conſequeretur, ſententiam ipſam fortiter urgente exſecutione. ἡ γὰρ δίκη κρίσις τῦ δικαίυ καὶ τῦ ἀδίκυ. *Judicium enim juſti & injuſti dijudicatio eſt*; inquit 5 *Nicom.* 6. § 10. & Judex eidem dicitur φύλαξ τῦ δικαίυ, *cuſtos juris*, eod. c. § 15. & alibi νόμος ἔμψυχος, *viva lex*. In quocunque igitur boni genere, & quomodocunq; læſus fueris, in judicio experiri, tuumque jus tibi ordinariè conſequi licet. Unde Calliſtratus *l.* 5. *ff. de extraord. cognit.* cognitionem ex variis cauſis deſcendere ait; aut enim de *honoribus* ſive muneribus gerendis agitari: aut de *re pecuniaria* diſceptari: aut *de exiſtimatione* alicujus cognoſci: aut *de crimine* quæri. Ariſtoteles octo Judiciorum genera facit 4 *Polit. ult.* qui videri poteſt; non enim exquiſitè de Judiciis agere nobis propoſitum eſt.

XII. Sicuti vero id, quod Juſtum eſt, Naturæ probatur: quod Injuſtum, ab eadem improbatur; ita facilè Recta Ratio agnoſcit, Hominis naturæ convenientis-

nientissimum esse, ut amore sui ita adficiatur, ne alius inique lædatur: & indigentia ita expleatur, ne damnum injuria alteri inferatur, sed suum cuique tribuatur. Cæterum, cum vitiosæ Φιλαυτίας trita sit consuetudo, ut potiorem lucri, honoris, & voluptatis corporeæ partem sibi vendicare, 9 *Nicom*. 8. § *16*. & sæpe etiam cum lædens tum læsus aliquid humani pati soleat, ad Judicium velut δεύτερον πλοῦν confugere, & in eo præsidium quærere debemus. Tam salutarem enim, & à Deo institutum Ordinem nemini turbare fas est, propriove arbitratu illum vi manuq; temerare. Præterquam enim quod nemo suæ causæ idoneus Judex sit: *l. un. C. ne quis in sua causa. l. 10. ff. de jurisd. l. fin. § pen. C. ubi senat. vel clariss.* etiamsi de injuria & damno dato liquidissime constet, non tamen vi, & Judicii autoritate posthabita, rem suam cuiquam repetere licet. Nam ne Judicium privatorum hominum adfectib9 corrumperetur, Judicibus in civitate constitutis data potestas vindicandi læsos, juxta illud Lucretii:

Acrius ex ira quod enim se quisque parabat
Ulcisci, quam nunc concessum est legibus æquis.
Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere ævum.

Demosthenes in Cononem: *Placuit de omnibus his injuriis ex legibus judicium exerceri, non autem ex cujusq; impetu atq; arbitrio.* Quintilianus: *Injuriæ compensatio non solùm juri inimica, sed paci: est enim lex, forum, judex; nisi quem jure vindicari pudet.*

pudet. Eleganter quoque hoc ipsum illustrari poterit à memorato JCto Callistrato *l. 13. ff. quod metus causa.* Exstat decretum D. Marci in hæc verba: *Optimum est, ut si quas putas te habere petitiones actionibus experiaris.* Cum Marcianus diceret, *Vim nullam fecit;* Cæsar dixit, *Tu vim putas esse solùm, si homines vulnerentur? Vis est & tunc, quoties quis id, quod deberi sibi putat, non per Judicem reposcit.* Idem decretum repetitur *l. penult. ff. ad l. Jul. de vi privata.* Ubi Modestinus subjicit hanc *l. ult. Si creditor sine autoritate Judicis res debitoris occupat, lege Julia de vi privata tenetur, & tertia parte bonorum multatur, & infamis fit.* Geminum huic est, quod ipse edicit Deus *Deuter. 24. v. 10. & 11. Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit.* Paulus *l. 176.* de *R. J. Non est singulis concedendum, quod per magistratum publicè possit fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi.* Et Theodoricus Rex apud Cassiod. Var. Epist. *7. Hinc est quod legum reperta est sacra reverentia, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu. Quid enim à bellica confusione pax tranquilla distat, si per vim litigia terminantur?* Add. *l. 14. C. de Judæis.*

XIII. Si igitur talia non licet attentare in contractibus spontaneis, multò minus in συναλλάγμασι invitis ea licebunt, quod in his majus ac pretiosius bonum sit periclitaturum. Et ne ulli dubitationi locus sit reliquus, æternam Verbi revelati veritatem huc adducere consultum est. Apostolus ad *Roman. 12. v. 19.*

Non

Non vosmetipsos ulciscentes, charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim, Mihi vindicta, & Ego retribuam, dicit Dominus. Remittit nos ad Edictum Jehovæ, quod legitur *Deut. 32. v. 35. Mea est ultio, & ego retribuam.* Gravis etiam sententia est, quæ legitur Ecclesiastici *c. 28. pr. Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit.* Quem textum ita explicat insignis Theologus: *Qui vindictam quærit, hujus peccata Deus vindicabit, eaq; non remittet illi.* Miraris & obstupescis? Exemplum è rebus humanis capito. Si quis Principis alicujus Jurisdictionem aut Regalia involet, illum ultimo supplicio adfici justissimum esse putas. Si quis privatus cervum aliamve majorem feram telo prosternat, gravissimæ multæ non solum, sed & morti & nonnunquam cruciatibus ipsa morte atrocioribus subjici solet; jure, an injuria, nunc non disputo. Quid putas, quantopere Rex Regum Deus sit indignaturus, si quis suum hoc Regale aut Reservatum, Vindictam inquam, temerè involet, si homo hominem, nobilissimam Deoque charissimam creaturam, & ad ipsius imaginem conditam, & cujus gratia reliqua omnia creata sunt, tantoq; redemptam, obtruncet?

XIV. Solet autem hoc jus suum Deus his in terris ferè exercere per operam vicariam Regum, Principum, omniumque imperantium & magistratuum: qui cum alieno munere, Dei inquam, fungantur, Dii

in Sacro Codice frequentissimè appellari adsolent. Quo vero loco & autoritate apud nos esse debeant, quo obsequio & reverentia colendi, edisserant Apostoli. Sic igitur Paulus ad *Roman. c. 13.* docet: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas, nisi à Deo. Quæ autem sunt potestates, à Deo ordinatæ sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa; Dei enim minister est, tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram, ei, qui malè agit. Ideoq; necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Et ad Titum 3. v. 1. *Admone illos, Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse.* In eandem quoq; sententiam Petrus scribit, *1 Petr. 2. v. 13. seq. Subjecti estote omni humanæ creaturæ* (τῇ ἀνθρωπίνῃ κτίσει h. e. legibus & sanctionibus politicis) *propter Deum: sive Regi, quasi præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum; quia sic est voluntas Dei, &c.*

XV. Quam sanctè igitur ille imperantium, magistratuum ac Judicum ordo à subditis est colendus, tam religiosè ac providè ipsi magistratus & judices officium facere, eique invigilare debent. Dicit enim Apostolus, Dei illos διακόνους ac λειτουργοὺς esse, qui non tam suo quàm alieno munere funguntur. Quemadmodum enim summæ in terris potestates civiles, penes

nes quas est τὸ κύριον, variis solent uti magistratibus, & imperii sui administratoribus, quibus sanè non licet mandatum munus pro lubitu exercere, sed debito modo & ex præscripta ferè formula; ita omnes summo imperio præditi imperantes si cum Deo contendantur, alienum munus sustinent, omnesque Dei magistratus sunt, cui adeo imperii gesti rationes reddere cogantur. Quocirca dies noctesque id agant, id cogitent, illud sedulò meditentur, ut mandato muneri adeoque Deo & conscientiæ suæ satisfaciant. Nemini justitiam vel denegent, vel protrahant, nullius jus labefactent, culpa ac negligentia sua nemini desint, mittant aliena, curent propria negotia. Imperio enim & hominibus provinciisque regendis qui à Deo est præfectus, sat profectò habet quod agat. Cumprimis & illud attendatur, quod Ulpianus Præsidibus commendat *l. 13. ff. de offic. Præsid. Congruit bono & gravi Præsidi curare, ut pacata atque quieta provincia sit, quam regit; quod non difficile obtinebit, si sollicitè agat, ut malis hominibus provincia careat, eosq; conquirat. Nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet: & prout quisq; deliquerit, in eum animadvertere: receptoresq; eorum coërcere, sine quibus latro diutius latere non potest.*

XVI. Quod si nonnulli Imperantes sibi fortè persuadeant, Deum non ita severè rationem muneris gesti exacturum esse, vehementer sibimet ipsi imponunt:

nunt: quin potius meminisse debebant, non minus esse jus Deo in ipsos, quam ipsi exercere solent erga ministros suos, qui vel negligenter vel fraudulenter delegato munere aut officio functi sunt. Fidem his velim faciat ita loquens ipsa Sapientia. *Audite Reges, & intelligite, discite Judices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam, cum essetis ministri regni illius, non rectè judicastis, nec custodistis legem Justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam judicium durissimum in his, qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cujusq; Deus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatus. Ad vos ergo Reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis.* Sapient. 6. v. 2. seqq.

XVII. Atque hæc hactenus. Ex quibus manifestissimum est, per Judicia repressa fuisse latrocinia, cædes, vulnerationes & omnis generis facinora ac bella. E contrario ubi Judicis aut Judicii copia non fit, ad pristinum statum & ad bella ferè reditur. *Nam cum sint duo genere decertandi: unum per disceptationem, alterum per vim: cumq; illud sit proprium hominis, hoc belluarum; confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiori:* inquit Cicero 1 *de officiis.* Quandocunque igitur injusta fit læ-

sio,

ſio, & ceſſat judicium, Bellum locum invenit. *Ceſſat vero Judicium vel momentaneè, vel continuè. Momentaneè ceſſat, ubi exſpectari Judex non poteſt ſine certo periculo aut damno. Continuè vero, aut Jure, aut Facto. Jure, ſi quis verſetur in locis non occupatis, ut mari, ſolitudine, inſulis vacuis, & ſi qua alia ſunt loca, in quibus nulla eſt civitas. Facto, ſi ſubditi Judicem non audiant, aut Judex apertè cognitionem rejecerit.* Verba ſunt Grotii lib. 1 *de I.B. P.c.3.n.2.* Hoc vult, poſſe aliquando læſum jus aut rem ſuam per vim repetere, ſic ut vi uti nullo jure prohibeatur, deſtitutus ſcilicet Judiciorum adminiculo, ſic ut vel Judicii copia omnino non ſit, vel ejus non ſufficiens ſit autoritas; in tali igitur neceſſitate conſtitutus jus hactenus non habet reliquum niſi in innocentia & manu ſua.

XVIII. Priſcis igitur gentium temporibus cum Judicia nondum eſſent conſtituta, vel non ſatis bene, imò malè eſſent conſtituta, ſic ut illorum non eſſet ſufficiens autoritas: aut ſi commune judicium non haberent, inter quos de injuria facta erat diſceptatio, armis, bellis & duellis ſe ſuaque tueri, & cædes aliaque facinora mutuis cædibus & infeſta vi ulciſci ſolebant. Quandocunque enim deſinunt Judicia, incipiunt Bella. *Nec aliunde origo ſingularium certaminum, quæ ante Chriſtianiſmum Germanicis nationibus uſitata, alicubi necdum ſatis deſueta ſunt*; inquit Grotius 2 de J.B.&P.c.20.n.8. Ideo apud Vellejum Paterculum *lib.* 2. mirantur Germani, cum Romanæ jurisdictionis formam conſpi-

cerent, quod injurias justitia finiret, quod solita armis discerni jure terminarentur. Cæterum cum hodie generosissimi quique, *domi belliq; duellatores optimi*, ut ait Comicus, haberi viderique velint, & ex frivolis ac sæpe planè injustis causis se confodiant, varia Duellorum genera penitius paulò inspiciemus, & cujusque vel jus vel injustitiam ponderabimus, operæ pretium satis magnum facturi, si vel unicam animam diabolico huic dimicandi generi & exitio eripuerimus.

XIX. Duellum quodlibet propriè dictum, est aliquod bellum, uti satis apparet cum ex re ipsa, tum ex promiscua harum vocum à veteribus facta usurpatione, veterique illa formula, PIO PURQQVE DUELLO. Cum vero Bellum aliud sit Publicum, aliud privatum, hoc sæpe distincta significatione Duellum dici adsolet, sive Monomachia. Quin & hæc ipsa potest esse duplex, extra bellum, & in bello: ista & privatam habet causam, & libidinem; hæc causa nititur publica, adeoque ad propriè dicti Belli naturam accedit. De priori, privato inquam Duello, nostra erit consideratio. Sicuti jam Bellum aliquod vel est Justum vel Injustum, ita etiam Duellum aliquod justum est, aliquod injustum. Demonstratum enim jam tum fuit, cessante Judicio, Bello & Duello injurias vindicare licere, & inolito amore sui atque indigentia quem-

libet

libet justè excitatum se suaque defendere, aggressoresque arcere posse. Doctores hujusmodi Duella Necessaria vocant, quod quædam quasi necessitas ab invasoribus imponatur, talem defensionem suscipiendi, sic ut, si salvus esse, aut res tuas tibi salvas esse velis, necesse sit hac ratione vim vi propulsare, quandoquidem Judicis nulla suppetat copia. Atque ita hæc Duella differunt ab iis quæ planè liberè, consultò & ex conventione instituuntur. Etsi igitur talia Duella sint licita; *Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur l. 3. ff. de I. I. Et vim vi defendere omnes leges omniaq; jura permittunt. l. 4. & l. 45. §. 4. ff. ad l. Aquil. l. 1. § 27. ff. de vi & vi arm.* Non tamen nisi certo modo sunt licita. Non enim quovis modo, & in infinitum, hoc est donec aggressorem tuum interfeceris, tua semper progredi debet defensio; sed cum modo, seu ut eleganter hoc dicitur in *l. 1. C. unde vi. cum moderatione tutelæ inculpatæ,* hoc est, ut tantam vim opponas, quanta tibi intenditur, aut ingruit, idque facias, tantum defendendi, non ulciscendi gratia. *Illum solum,* inquit Paulus *l. 45. § 4. ff. ad l. Aquil. qui vim infert, ferire conceditur: & hoc, si tuendi duntaxat, non etiam ulciscendi causa factum sit.* Addatur Cujacius 5 *Observ. c.* 18. Sed hac generali regula nondum satis est explicatum, quid sit moderatio tutelæ inculpatæ; cum enim culpæ sint gradus, metus etiam & periculum admodum varium

queat, in quæ incidimus, aliaque singularia in quolibet facto & defensione attentè sint ponderanda, cum Alfeno JCto responderim, *in causa jus esse positum*, sitne tutela inculpata, an cum aliqua culpa conjuncta *l. 52. § 2. ff. ad l. Aquil.* add. *constit. Carol. art. 150.*

XX. Ne vero nihil dicamus, quatenus adversus injustam vim se defendendo progredi liceat, quædam ex Grotio *lib. 2. de J. B. & P. c. 1* huc transferemus. Si igitur ab aggressore vi impetatur corpus meum, cum præsente vitæ periculo, idque mihi alia ratione declinare non liceat, duellum ita erga hunc est licitum, ut si in tali consilio & actu perseveret, interficere illum liceat. Tanta enim hic est defensio, quanta infertur violentia. Per iniquam vim in præsentissimum discrimen vitæ adducor; ideoque cum jactura vitæ aggressoris mihi me expedire licet. Pertinet huc illud Ciceronis pro Milone: *Non hæc scripta, sed nata est lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis.* Add. l. 2. *cum seqq. C. ad l. Corn. de sicar.* Atque hoc defensionis jus rectè ait Grotius nasci ex amore sui, quo naturaliter quisque sibi commendatur. Eamque ob causam si homo furiosus in eo sit, ut mihi vitam eripiat, idque periculum aliter

liter evitare nequeam, non magis huic, quàm bestiæ me involanti ut parcam, obligor. Sed ut dixi, periculum invasionis præsens esse debet, & quasi in puncto: quod licet aliquando, uti fit in moralibus, cum aliqua latitudine intelligi possit, non tamen qualiscunque periculi metus jus occupandæ interfectionis jus dat. Deinde & illud cumprimis notari debet, non licere quemquam occidere, si alio præsidio tutus esse, & periculum declinare queam, si vel judicis sit copia, vel temporis mora, ut vel hunc vel alios auxilio vocare, aut alias periculo me subducere queam.

XXI. Idem Grotius rectè existimat, si quis in periculo sit, ne membro aliquo nobiliori mutiletur ab injuriæ aggressore, si vitari aliter nequeat mutilatio, posse hunc interimi: ut & eum, qui pudicitiam alicujus vi expugnare attentet. Paulus *5. sent. tit. 23. Qui latronem cædem sibi inferentem, vel alium quemlibet stuprum inferentem occiderit, puniri non placuit. Alius enim vitam, alius pudorem publico facinore defendit.* Gemina huic lex est 1. §. *4. ff. ad l. Corn. de Sicar.* Cui addatur *l.* 8. §. 2. *ff. quod met. caus.* ubi recte dicitur, bonis stupri metum majorem esse quam mortis. *Adolescens*, inquit Cicero pro Milone, *qui tribunum occiderat, volentem vim inferre ejus pudicitiæ, à Mario exercitus imperatore absolutus fuit.* Ratio est, quod illa atrox quædam vis sit, & injuria, quæ ab aggressore expleta restitui à Judice post nequit, ut nec vita se-

mel amissa, etiamsi animus imminutionem atrocem passæ mulieris sit innocens. Hinc Moses Maimonides notavit, permissam privato homini alterius interfectionem non aliter, nisi ut servetur id, quod est irreparabile, ut Vita & Pudicitia. Hanc quæstionem tractans Grotius, adducit etiam in Annotatis suis textum Augustini *lib. 1. de Libero Arbitrio*, quem ille hunc in modum recitat: *Lex dat potestatem vel viatori ut latronem, ne ab eo ipse occidatur, occidat, vel cuipiam viro aut fœminæ, ut violenter sibi stupratorem irruentem, aut post illatum stuprum, si possit, interimat.* Hæc cum legerem, protinus mirari cœpi, & ἐπέχειν, & tandem planè ab Augustino discessionem facere. Si enim imminutionem violentam passa post stuprum jam illatum interficiat stupratorem, nil jam nisi ultio est, non autem defensio: atque hanc uti licitam esse diximus, ita istam non item licere suprà ostendimus. Huic igitur Augustini textui dum immoror, & locum ex Julii Pauli Sententiarum libro 5. allegatum confero, deprehendo Cujacium in suis ad Paulum notis eundem Augustini textum allegasse, sed postremis verbis planè à Grotiana lectione discrepantibus, hoc modo: *Lex dat potestatem vel viatori ut latronem, ne ab eo ipse occidatur, occidat: vel cuipiam viro aut fœminæ, ut violenter sibi stupratorem irruentem, ante illatum stuprum, si possit, interimat.* Prætèrquam vero quod hanc postremam lectionem etiam præ se ferant editiones Augusti-

niBa-

ni Basiliensis, quæ prodiit Anno 1569. & Parisina postrema, quæ prodiit Anno 1651, nullum est dubium, quin vel Grotius ἁμάρτημα μνημονικὸν hic commiserit, aut alia aliqua culpa textus in ejus opere sit corruptus. Augustinus enim licet fateatur, esse Legem, quæ permittat latronem, aut violentum stupratorem occidere, disertis tamen verbis pronuntiat, Legem illam non esse justam: cujus sententiæ sicut rationem haberet, si Lex tale quid etiam post stuprum illatum permitteret; ita ut stuprum tali ratione evitetur, non suppetente alio remedio, ratione nulla facilè destruet. Et vix video, quomodo sibi eruditissimus Pater constet, quando ibidem ita mox differit: *Multò est mitius, eum, qui alienæ vitæ insidiatur, quàm eum, qui suam tuetur, occidi. Et multò est immanius, invitum hominem stuprum perpeti, quàm eum, à quo vis illa infertur, ab eo, cui inferre conatur, interimi.* Quatenus vero defensio sit permissa extendive possit, pro avertenda mutilatione membri, egregiè differens legi poterit Cl. Bœclerus ad § 6 cap. 1. lib. 2. Grotii.

XXII. Monendum hic est, Justam sui defensionem quando esse dicimus, duplici hoc posse accipi sensu. Justum enim propriè id dicitur, ad quod vel faciendum vel omittendum sumus obligati. Impropriè vero Justum etiam dicitur, quod non est injustum, adeoque quod est Licitum: quæ posterior significatio

multum

multum à priori distat, quod quæ licita tantùm sint, ea facere & non facere integrum sit: at illa, ad quæ simpliciter vel facienda vel fugienda sumus obligati, nostro arbitratui ita relicta non sunt. Quæritur igitur jam, utro sensu Defensio sui sit justa? Tantum non omnes Doctores posteriori solùm sensu putant defensionem esse justam, hoc est, licitam. Ego vero non dubitem adserere, utroque sensu defensionem esse justam, non quidem ubique, aut in quolibet eventu; sed quod modò possit esse solùm licita, modò obligationis nexu justa. Quemadmodum enim accidere potest, ut ne quidem licita sit sui defensio, si invasoris vita multis sit admodum utilis, & sit publica persona, tum meo unius bono multorum majus bonum ut præferam, charitas monet sæpe, imperat interdum. Ita si ejusmodi publicè multisque utilis persona, & à Deo singulari prudentia aliisque in usum humanum bonis locupletata ac ornata impetatur, non dubitem, illam, si vim aliter avertere nequeat, ad necem desperati invasoris occupandam, salva in aliis casibus patientiæ lege, esse obligatam. Habet hic locum illud Lucani:

Cum tot ab hac anima populorum vita salusq;
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
Sævitia est voluisse mori.

Cæterum hæc lex sicuti non iis omnibus imponenda est,

eſt, quos vivere, aliorum intereſt, nullum tamen invenire locum, niſi ſolùm in perſonis publicis, hautquaquam dixerim. Addatur Cl. Bœclerus ad § 8. d. c. Grotiani.

XXIII. Transeo ad res ſeu bona fortunæ, quæ ſi nobis à furibus, raptoribus & latronibus eripiantur, quæritur, an ad illa conſervanda, ſi ita res ferat, & opus ſit, liceat tales facinoroſos interficere? Hic quid ſit reſpondendum, valde eſt ambiguum, cumprimis tam diverſas Doctorum opiniones ſi videas. Dicam tamen quod ſentio liberrimè. Primò quidem bona fortunæ quod attinet, ſi in iis ſimpliciter fiat læſio, regulariter neutiquam crediderim, illa bona ut nobis ſint ſalva, lædentem interfici poſſe, cumprimis ſi non magni ſint pretii: id quod videtur etiam Servator noſter docere nos voluiſſe, quando monet, tunicam rapienti permittendum quoque eſſe pallium. Grotius hac de re ita d. c. n. 13. *Si res ſervari poteſt, ita ut non videatur periculum eſſe faciendæ cædis, rectè id quidem, ſin aliter, omittenda res eſt: niſi fortè talis aliqua res ſit, ex qua vita noſtra & familiæ noſtra pendeat, quæq; judicio recuperari nequeat.* Cæterum illud meretur præprimis diligenter expendi, quod vix fiat læſio in bonis fortunæ, quin etiam alia bona in diſcrimen vocentur. Latrones enim ut ſpolient homines, vitæ ipſorum ferè inſidiari, eoſque opprimere ante ſolent. Adverſus hos quid liceat, ex ſu-

perioribus est liquidum; ab his enim non solùm pecunia sed propter hanc & vita impetitur. Raptores parùm ab his differre solent. Sed sint tamen illi tales, qui homines quidem obtruncare nolint, metu tamen mortis inferendæ bona ipsis eripiant. Hic vero notandum est, tali eventu non fieri læsionem in solis fortunæ bonis, sed & in securitate, magno profecto bono, & sine quo nullo alio bono nobis solidè perfrui licet. Præterea omnes Legislatores hunc hactenus morem observarunt, ut quo major est Securitatem imminuendi facultas, eò atrocior illa vis habeatur, graviusq; puniatur. Cur enim, qui in via publica seu regia viatorem veste spoliarunt, capite, aut infami suspendio plectuntur, aut rota contunduntur? Cur miles contra edictum ducis gallinam Alphesibœi rapiens globulis plumbeis transverberandus exponitur? cur furem nocturnum à diurno, eum qui cum telo fuerit, nec ne, manifestum à nec manifesto distingvunt? Non sanè aliam ob causam, quàm quod magnum illud securitatis bonum alii aliis magis lædant. *l. 4.* § *1. l. 5. pr. ff. ad l. Aquil.* Qui vero maximè lædit securitatem, is videtur maximè improbus, maximeque non solùm appetere bona fortunæ, sed etiam odisse societates humanas, quæ sine tranquillitate & securitate subsistere nequeunt. Si igitur & hoc accedat, ut metu mortis tibi tua bona extorqueat raptor in via publica, non dubito,

quin

quin liceat etiam talem illata nece occupare. Primò enim impetitur mea pecunia: deinde etiam metus infertur & gravis & injustus, de cujus exitu incertus sum; nec enim exempla desunt, quod bonis jam extortis raptores nihilominus vulneraverint aut interemerint innocentes homines, vel grandi malitia commoti, vel ne facinus ad Magistratum emanaret. Denique læditur securitas, non tam meum, quàm commune bonum: adeoque tali raptori si parcam, vesano illius appetitui stimulos addo, ut tantò frequentiùs & audaciùs idem malum & aliis intentet. Ex his etiam de reliquis judicium fieri potest. Quò enim gravius læditur securitas, eò plus juris nobis adversus tales invasores nascitur. Quod si verò res sit exigua, & quoque exigua securitatis læsio, potius amittenda res est, nec cum cæde invasoris retinenda.

XXIV. Non possum, quin verbo moneam, quid in illos grassatores liceat, qui cursores publicos, Postas dictos, sive equis sive curribus vehantur, sociosque itineris aggrediuntur, & nimis quàm frequentibus jam experimentis miserè non solùm spoliant, sed multis sæpe modis vexant, vulnerant, equos ante currus, & sæpe homines ipsos prosternunt. Quid sentiam ex superioribus satis liquet. Præterquam enim quod læsio fiat atrox in bonis fortunæ, & securitate, viaq; publica, etiam Regalia principum tales involant. Cum-

que autoritate publica isti cursores publici sint specialiter muniti, sanè eadem & socii itineris omnino gaudere & uti poterunt, adeoque violentiam istorum grassatorum etiam cum nece ipsorum avertere. Legi hic meretur *l. 1. & 2. C. quando lic. unicuiq; sine jud. se vindicare. Liberam resistendi cunctis tribuimus facultatem, ut quicunque militum vel privatorum ad agros nocturnus populator intraverit, aut itinera frequentata insidiis adgressionis obsederit, permissa cuicunque licentia digno illico supplicio subjugetur, ac mortem, quam minabatur, excipiat, & id, quod intendebat, incurrat. Melius enim est occurrere in tempore, quàm post exitum vindicare. VESTRAM igitur vobis permittimus ultionem, & quod serum est punire judicio, subjugamus edicto, ut nullus parcat militi, cui obviare telo oporteat, ut latroni.* Altera lex est: *Opprimendorum desertorum facultatem provincialibus jure permittimus. Qui si resistere ausi fuerint, in his velox ubique jubemus esse supplicium. Cuncti enim adversus latrones publicos, desertoresq; militiæ, jus sibi sciant pro quiete communi exercendæ publicæ ultionis indultum. Grassatores*, inquit JCtus l 28. § 10. *ff. de pœn. proximi latronibus habentur: & si cum ferro adgredi, & spoliare instituerunt, capite puniuntur: utique, si sæpius, atque in itineribus hoc admiserunt.* Vi igitur istarum Constitutionum non solùm defensio subditis, sed & ultio & pœnæ exsecutio publica autoritate est permissa seu confirmata. Cumprimis vero Principum, & quotquot territorii jus habent, officium est, ut quantam possunt securitatem viis publicis, iisque incedentibus præstent, & grassatoribus, pessimis hominibus, minimè quidquam indulgeant. Ideo enim eo loco à Deo sunt constituti, ideo à subditis

preces

preces pro felici ipsorum regimine concipi jubentur, ut ipsis securis & pacatis sub eo vivere liceat. Germaniæ nostræ Principes & Status quod attinet, illi quidem etiam speciali conventione ac lege ad illud præstandum obligati sunt. Ita enim legere est Rec. Augustano, 1555. Nach dem aber ein jeder Churfürst/ Fürst und Stand/ sein Chur- und Fürstenthumb/ Land und gebiet/ auch Straßen/ rein/ und darzu nothtürfftige streiffende Rotten/ zu erhalten/ und die Versehung/ damit sich nicht muhtwillige Leute in seiner Obrigkeit zusammen schlagen/ und andere beschädigen/ zu thun schuldig; Was dann einem jeden hier aufflauffen oder auffgehen wird/ solches sol auff gemeine Cräns-Stände nicht geleget werden/ sondern es derselbig Churfürst/ Fürst oder Stand für sich und auff sein eigen kosten verrichten. Sed inquias, quis custodiet & coercebit ipsos custodes? Vigilans princeps, dux justus, & gravior pœna. Alioqui perpetuo illa repetetur Huberti Langueti ep. II. ad Camerarium querela: *Miserum est & penè pudendum in tanto imperio licere cuilibet impunè turbare publicam tranquillitatem, & eos, qui rerum potiuntur, aut nolle, aut non posse aliquot latronum furorem & audaciam compescere.* Adde Landfrieden de Anno 1548. tit. von einspännigen Knechten. *& Ordin. Camer. p.* 2. § 15. *Gailius de pac. publ. l.* 1. *c.* 4. *n.* 36. *seqq.*

XXV. Tantum de Duellis necessariis, quæ n pura piaque sint, aut aliquam culpam implicent, ex jam dictis fortè dijudicari poterit; licet non omnia attulerimus, quæ de iis dici poterant, quod horum

Duellorum jus ferè in causa sit positum. Solent, qui de Duellis scripserunt, etiam huc referre Hastiludia seu Torneamenta, quæ Duella ludicra appellant. Sed cum omne Duellum propriè dictum sit aliquod bellum; eo vero animo istis ludis decertantes non congrediantur, Duellum proprie non erit. At, inquis, sæpe accidisse, ut alteruter in ejusmodi certamine occubuerit. Nam & exemplo est Galliæ Rex Henricus II, qui à Mongomerio cohortis prætorianæ præfecto transfixo dextro òculo exanimatus est: de quo Thuanus *lib.* 22. Et Franciscus Borbonius Anchianus, qui in infelici ludo, cervice luxata, & cerebro rupto, periit. Ita quidem est; sed distingvendum est inter actus periculosos tristemque sæpe eventum habentes, & actus vere hostiles: isti ut insunt istis ludis, ita hi ab illis absunt. Præstat vero ejusmodi periculosos noxiosque ludos intermitti atq; aboleri à Majestate civili, quam ut vel se vel alios istis discriminibus & casibus subjiciant. Idque tantò faciliùs fieri potest, quod isti ludi singularem in bello usum vix ampliùs habeant, ratione ejus multum mutata inde usque ab Henrici Aucupis temporibus, cui autori torneamenta accepta referunt: uti fere jam etiam in desuetudinem venerunt. Jure sane Canonico hastiludia hæc ita fuerunt damnata, ut si quis in iis antagonistam suum oppressisset, teneretur ex l. Cornelia ad homicidii pœnam luendam, tum ut occisus sepul-

tura

tura Ecclesiastica careat. Posterius videre est ex c. 1. & 2. *X. de Torneament.* unde vel aliis insuper moti rationibus etiam prius colligere solent Doctores. Proba etiam est sententia Abb. Panormitani in *c. felicis X de torneament.* dicentis, *omnes ludos, in quibus periclitatur hominis salus, aut animarum, omnino tollendos esse; quod pugnent cum verbo Dei.*

XXVI. Videamus jam illud Duelli genus, quod Judiciale appellant, quo in subsidium deficientis probationis ac purgationis utebantur, vel sua litigantes voluntate, vel Judicis ad id suscipiendum autoritate adducti. Atque hoc Duellum cum fuerit & antiquissimum, & frequentissimum, & omnibus Germaniæ populis etiam in vastum septentrionem se porrigentibus usitatissimum, ex Historia quædam præmittamus, ut tantò rectiùs de eo fieri judicium possit. Primò quidem certum est, in Codice Legum Antiquarum Lindenbrogiano plurimas exstare Leges, quibus hic probandi purgandique modus confirmatur. Sufficiat hic unam proposuisse ex *c. 44. legg. Alemann. Si quis liber libero crimen aliquod mortale imposuerit, & ad Regem vel ducem eum accusaverit, & inde probata res non est, nisi quod ipse dicit: liceat illi alii, cui crimen imposuit, cum tracta spatha se idoneare contra illum alium.* Idem legere passim sancitum licet in legibus Salicis, Bajoariis, Francicis, Ripuariis, Frisiis & Langobardicis. Videatur Friderici Barbarossæ cognominati constitutio de *pace tenenda 2 Feud. tit. 27.* Vix

vero

vero rectiùs quisquam hoc Duellum narrabit Christophoro Lehmanno, quo nemo rerum Germanicarum facilè fuit peritior. Ita igitur ille *lib. 2. Chron. Spir. c. 30.* Wer seine Unschuld mit Zeugen nicht erweisen können / oder wollen / der hat noch diesen Weg vor sich gehabt / daß er gegen dem Kläger durch einen öffentlichen Kampff seine Unschuld außfündig machen können. Deinde allegat sequentia ex Stumpfii Historiæ Helveticæ *lib. 3. c. 92.* Es haben die Alten Francken auch nach bekehrung zum Christlichen Glauben die Heydnische unmenschliche Art in übung gehabt / daß sie umb geringer Ursach willen / und fast in jeder Sache sich zum Kampff umb Leib und Leben erbotten / und hiemit die Unschuld und Gerechtigkeit an Tag bringen wollen / gleich als hätte der starcker recht / und der schwächer unrecht. Post hæc ita pergit: In Allemannien hat es auch den Proceß gehabt / wenn Partheyen umb Acker und andern Feldbaw streitig worden / und über eins oder des andern befügnuß und recht / am Beweiß mängel fürgefallen / ist der Grave und Gericht des Orts sambt den Partheyen an den streitigen Ort gangen / und nach dem Sie den Augenschein wol eingenommen / hat ein jeder Theil von dem Ort / da er berechtigt zu seyn vermeint / ein handvoll Grund außgegraben und dem Graven zugestelt / derselbe hats in ein Tuch verwahrt und versiegelt / und einem andern biß zu nechstem Gerichtstag zu behalten geben. Wann man denn das Gericht besessen / haben die Partheyen sich eingestelt / und angelobt / daß ein jeder seine Gerechtigkeit an dem streitigen Ort mit dem Schwerd gegen seinen Gegentheil wolle außfechten. Wan sie nun sich dazu / wie bräuchlich / mit einem Schild und Schwerd außgerüst / hat man den verwahrten Grund

auffm

auffm Platze in die mitte gelegt/welchen die Kämpffer jeden mit seinem Schwerd zuforderst berühret/ und daneben Gott angeruffen/ daß er dem/ der die Gerechtigkeit für sich hätte/ den Sieg wolle geben. Welcher den Kampff erhalten/ dem hat man das Gut zugesprochen/ der ander Theil und sein Beystand haben den unfug mit Gelde gebüsset und abgetragen.

XXVII. Non solum autem moris fuit, ut actor & reus hujusmodi duello colliderentur, sed sæpe etiam testes commissi fuerunt, uti idem testatur Lehmannus d. l. Verba ejus sunt, In der verhör/ und wenn die Zeugen ihr Kundschafft gesagt/ haben sie ihr Schwerd beym Knopff in händen gehalten/ und damit zu verstehen geben/ daß sie mit dem Schwerd die Warheit die sie außgesagt/ wolten verfechten/ inmassen dann geschehen/ wenn die Zeugen die der Kläger und Beklagt geführt/ nicht zusammen gestimbt/ und kein Theil dem andern recht geben wollen/ das alßdann ein jeder Theil einen außgeschossen/ die auff freyem Feld mit Prügeln über der Warheit gekämpfft/ und haben die Kämpffer kein ander rüstung dann ein Schild gehabt/ welcher unter den beyden überwunden worden/ den hat man/ wie auch allen seinen Beystand/ für meineydig und falsche Zeugen gehalten/ und ihme hierumb die rechte Hand abgehawen/ die übrige seiner Seiten haben ihre Hände mit Gelt müssen lösen/ davon zwey Theil dem Gegentheil/ und der dritte zum frevel dem fisco heimgefallen.

XXVIII. Et quod mirere, non solum dubiæ quæstiones Facti, sed & Juris duellis istis decisæ fuerunt. Ejus rei insigne suggerit exemplum idem Lehmannus

mannus *lib. 5. Ch. Spir. c. 4.* Umb diese Zeit (Ottone I. imperante) ist im Reich in Erbschafftsachen hin und wieder Streitigkeit in solchem fall entstanden. Wenn ein Vater Erben gehabt / die sich verheyraht / und in der Ehe Kinder erzeugt / deren Vater bey leben des AltVaters todes verfahren / ob die Enckel den Altvater beneben ihren Vettern oder Vaters brüdern sollen Erben. Der mehrentheil hats dafür gehalten / daß die Enckel an ihres Altvatern Nahrung kein theil haben / sondern die Söhne allein / so noch verhanden / der Erbschafft fähig seyn. Dieser Irrung und Zweytracht / daher viel Klag und Blutvergiessen erfolget / mit rechtmäßigen Entschiedt abzuhelffen / hat Käyser Otto ein allgemeine Reichsversamlung ins Dorff Strela lassen verkündigen / (isto enim ævo etiam sub dio, vel tentoriis, comitia celebrabantur) und daselbst des Reichs Außschuß und Schiedsmännern über angeregte Frage sich zu berahtschlagen / und was sie billich befunden / in gemeiner Versamblung zu eröffnen befohlen. Nach gehabtem reiffen Raht haben die Schiedsmänner dem Käyser und Ständen ihren Entschiedt und außschlag fürgetragen / und dahin gestelt / daß die Kindes-Kinder ihren Eltern gleich / und an derselben statt eines Stammes und Nahmens mit ihren Vettern seyn / und derhalben der Erbschafft ihres Altvatern / nach dem Stamm von rechtswegen fehig. Mit diesem Außspruch hat Käyser Otto nicht gesättiget seyn wollen / sondern damit niemand zu zweifflen / ob berührter Entschied das gründliche Recht sey / etliche tapffere Ritter erwehlet / die durch öffentlichen Kampff sollen bestreitten / ob von den Schiedsmännern recht oder unrecht in angeregter Frag gesprochen. Als die Fürsten und Ständ des Käysers fürschlag bewilliget /

und

und die gewehlte Ritter zu beyden Theilen gegen einander zum Streit und Kampff kommen / hat der theil obgesieget/ welcher der schiedlichen Richter Außspruch verfochten. Darauff der Käyser sambt Fürsten und Ständen derselben / als ein Gesatz bestätigt / und im gantzen Reich zu halten befohlen.

XXIX. Præter Duellum etiam alia à veteribus Germanis explorandæ veritatis subsidia adhibebantur, candens ferrum seu lamina, fervens aut etiam frigida aqua. Paucis hæc complexus est Sebastianus Munsterus Cosmographiæ *lib. 5. c. 26. edit. noviss.* Hat man wieder einen Dieb oder Strassenräuber keinen gezeugen/ können sie mit ihrem Ende nicht ledig werden / man sol ihnen drey Wahl fürlegen / das heiß Eisen auff der Hand zu tragen / oder in ein heißwallenden Kessel mit Wasser zu greiffen biß an den Elbogen/oder mit Kampff sich zu wehren. De his singulis nobis agere propositum non est. Duellum illud rectè Munsterus Kampff appellat: unde ejusmodi actus Kampffrecht / Campio dici solebat; quæ tamen vox interdum etiam decertantem denotat, kämpffer: unde Cimbrorum notationem admodum verisimiliter deducit Reiner. Reineccius. Mitto alia, quæ ex veteri Historia huc referri possent, ut & exempla innumera ejusmodi Duellorum & probationum.

XXX. Etsi vero hæc Duella pervulgati usus, & ferè licita fuerint, & Goldastus *Tom. 1. Constit. Imper.* testis sit, daß das Kampffrecht noch Anno 1450. im Hoffgericht

gericht zu Rohtweil gerichtlich erkant/ revera tamen barbara & omni bonæ rationi contraria hæc consuetudo fuit: id quod sequentibus argumentis evincam. Quidquid est species Belli, id ab ordine & natura Judicii abhorret: Atqui tale Duellum, de quo diximus, est species belli, E. tale Duellum ab ordine & natura Judicii abhorret. Propositio, nisi me omnia fallunt, est liquidissimæ veritatis; Bellum enim & Judicium sibi mutuò contrariantur: & alterum ubi locum habet, ibi alterum cessat. Ut non satis mirari queam illorum scriptorum, qui de Duellis scripserunt (sunt vero propemodum innumeri) rationem, qua Duella more Processus Judiciarii ferè informant; & pessimo facinori hinc colores & nescio quæ pigmenta atque incrustationes quærunt. Assumptionem quod attinet, nemo, credo, inficiabitur, tale Duellum fuisse speciem Belli. Aut si bellum non fuit, actus Judicialis fortean fuerit: id quod est absurdum, etiamsi à Judice aliquando sit litigantibus decretum aut imperatum, ceu mox demonstrabitur.

XXXI. Nam talia Duella à Judicibus non potuisse decerni aut saltem permitti, ostendo, conclusione præcedentis argumenti usus, quæ jam principii loco erit. Quidquid ab ordine & natura Judicii abhorret, idque evertit, illud à Judice non potest permitti, multò minus imperari: Atqui Duellum, de quo jam differui-

differuimus, ab ordine & natura Judicii abhorret, E. tale Duellum à Judice non potest permitti, multò minus imperari. Majorem nemo in dubium vocabit, cui notum est, quodnam sit officium Judicis. Minorem suprà jam declaravi: quibus tamen mantissam aliquam adjiciam. Quicunque actus justitiam causæ per se detegendi minime idoneus est, sed æque innocentem damnare, quàm nocentem absolvere potis est, ille ab ordine & natura Judicii abhorret: Atqui Duellum, de quo quæstio est, est talis actus, E. illud Duellum ab ordine & natura Judicii abhorret. Imò ipsi Veteres nonnulli hoc probè viderunt. Cum enim pessimum illum morem secum in Italiam pertraxissent Langobardi, ibique illum frequentassent, Rex illorum Rotharis ingenuè fassus hunc in modum legitur *lib. 1. LL. Langobard. tit. 9. c. 23. Cod. Lindenbrog. Quia incerti sumus de judicio Dei, & multos audivimus per pugnam sine justa causa suam causam perdere. Sed propter antiquam consuetudinem gentis nostræ legem impiam vetare non possumus.* Fridericus quoque II Imp. *Constit. Sicul. lib. 2. tit. 31.* ait, *Ridendos potiùs quàm corrigendos, qui naturalem candentis ferri calorem tepescere, imò quod stultius, frigescere, nulla justa causa superveniente, confidant:* Et, cum etiam Duellum, de quo agimus, damnasset, ejus rei hanc adfert causam *tit. seq. 32. Quod non tam vera probatio, quàm divinatio quædam dici possit, quæ naturæ non consonans à jure communi deviet, æquitatis rationibus non consentiat. Vix enim aut nunquam duos pugiles inveniri sic æquales, ut vel in totum non sit alter altero fortior, vel in aliqua parte sui majore vi-*

gore & potiori virtute, vel saltem ingeniis alter alterum non excedat.

XXXII. Sed & aliæ sunt rationes, quibus ab ejusmodi Duellis cum Judices tum dimicantes debuissent deterreri. Ex multis has duas modò adferam. Quicunque actus directò adversatur Juri divino & Naturæ, illum nec ultro quisquam suscipere, nec Judices aut Magistratus licitè in illum possunt consentire: Atqui Duellum, de quo hactenus actum est, talis est actus, E. hoc duellum nec ultro suscipere quisquam, nec in illud Judices aut Magistratus licitè consentire possunt. Quod attinet Minorem, nota sunt illa præcepta, NON OCCIDES: Quicunque sangvinem humanum effuderit, ejus sangvis vicissim effundetur: Nemo injuria est lædendus. Altera ratio hæc est: Quocunque actu Deus tentatur, is sua natura ac simpliciter est illicitus: Duellum hoc, de quo impræsentiarum disputamus, est talis actus. E. Duellum hoc sua natura ac simpliciter est illicitum. Minorem confirmat, *c. monomachiam. 22. Caus. 2. qu. 3.* & c. *dilecti X. de purgat. vulgari.* Add. l. un. C. de gladiatorib. atque ad illam Brunnemannum. Quàm inanis & vana hæc sit veritatis explorandæ ratio, vel unico liceat declarare memorabili exemplo, quod Alphonsi Castiliæ Regis imperio contigisse refert Scriptor quidam Gallus in libro, qui inscribitur, *Les diverses lecons* &c. Quidam

Rupas

Rupas de Vidima, nobilitate & rebus bello gestis clarus alium nobilem Rodigem de Avila apud Regem proditionis falso insimulaverat, quod usurparet insignia Lusitaniæ, cum esset vasallus Castiliæ Regis, idque se armorum concursu confirmaturum jactaverat. Aberat eo tempore Rodiges de Avila, qui cum calumniam hanc rescivisset, Regi pari fide rescripsit, nihil opus esse purgatione, quod Rupas in ipsum conspirasset Regem, & de eo è medio tollendo consilia iniisset: idque duello se probaturum adfirmavit. Rex animi pendens copiam tandem iis fecit Duelli, quò de tantis criminibus liquida testaretur veritas. Concurrunt illi magno furore & impetu, totoque decertant die, æquis viribus, fortuna dubiâ, donec nox conflictum diremit. Reditum est altero die ad arma & certamen, paribusque animis & exitu gestum est, in neutram inclinante partem fortuna. Congressi etiam tertio die, eo animo & conatu, ut tandem alterutro succumbente explicaretur veritas. Cum itaque diu & pertinacissimè contendissent, cum alii spectatores tum Rex in admirationem & misericordiam rapti sunt, virosque tam acres se mutuò conficere debere iniquum putaverunt. Rex itaque autoritate sua interposita finem duello imposuit, & utrumque ad se arcessitum criminis insimulati absolvit. En Duelli utrinque à calumnia conflati eventum!

XXXIII. Quia igitur hujusmodi Duella legitima Judiciorum subsidia veritatisque explorandæ aut confirmandæ remedia non sunt, sed omni bene constituto juri prorsus repugnant, & Judiciorum ordinem evertunt & pessumdant: ideò malè dicuntur Judicialia; cum non spectandum sit, quid à quibusdam Judicibus permissum, aut quid in barbaris quibusdam Judiciis factum & decretum sit, qvàm qvid jure fieri ac decerni debuerit. Pro more igitur ævi, hoc est, malè hac de re judicat Witichindus, Othonis I decretum, de qvò suprà egimus, his laudans verbis: *Rex meliori usus consilio, voluit viros nobiles & senes populi honestè tractari, & magis rem inter gladiatores discerni jussit. Vicit igitur pars, qui filios filiorum computabant inter filios, & firmatum est, ut æqualiter cum patruis hereditatem dividerent pacto sempiterno.* Cum igitur constet, non solùm veteres Germanos, sed & gentiles antiqviores alios, & adhuc Moschos aliosqve detestabili hac barbarie delectatos esse, aut adhuc nonnullos uti, ideo hanc duelli speciem Barbaricam sive Cyclopicam appellabimus.

XXXIV. Quia vero vitia eo gradu, quo oriuntur, non solent subsistere, sed ali ac crescere tempore ac consuetudine; ita in Germania quidem tandem ii invaluerunt mores, ut superioribus seculis Judiciorum autoritas prope omnis conciderit. Cum enim Regia autoritas variis artibus esset pessumdata, Duces, Comitesq; provincias hereditario jam jure admini-

ministra-

ministrarent, arces & opida munirent, viribus suis militeq; subnixi jure cum aliis æquo uti noluerunt. Sive enim controversiæ Principum & Nobilium in Judicium essent deductæ, judicatum tamen vix quisquam solvebat, nisi vi armata compulsus: vel etiam planè judiciis repudiatis bello & armis lites suas dirimebant. Barbaries igitur Duellorum in judiciis olim usitatorum aliam peperit barbariem, videlicet ut quisque sibi jus diceret vindiciasque præstaret armis & Bello, quod Germanica appellatione insigniri solet Faust- oder Kolbenrecht. Audiri de hoc disserens meretur Caspar à Lerch in *Discurs. de Ordine Equestri German.* Bey verschiedenẽ civilibus motionibus, Empfindligkeiten/ und in mangel schleunigen handhabigen Rechtens/ hat sich im Reich begeben/ das vor alters Equestris Ordo Germanicus vielfältig insgemein/ und insonderheit inner- und eusserlich sich juris belli und Faustrechts wieder die/so ihne betrangt/ allein/ und durch helffers Hülff (als weil es pro Juris sui conservatione vornemblich bey den alten Teütschen herkommen/ und Stegreiffs Nahrung/ sambt dem alten Kampffrecht fast nicht ungleich war) gebrauchet. Welches dann auch andere Stånd unter sich/ und gegen dem andern geübt/ und dieser von jenem gleichsam erlernet und ergriffen hat. Bey welcher Zeiten constitution, aus vielen Geschichten und Schrifften verspüret wird/ ob wol die mächtige und höhere/nicht eben mit Kriegsrüstung und Faustrecht publicè ihr beginnen und gesuch/ sondern mit anhengender menge Volcks/ oder andern zwangsvortheilen/ offtmals durchgedrungen/ und hiedurch dem

Ringern sein Recht und Haab de facto abgenötiget haben: dahero doch zu gegenrettung auff Faustrechts Mittel der Schwächere getrieben / und also mancherley und viele empörungen erweckt worden / welchem man lange Zeit vergeblich durch viel Land-Frieden / Reichs- Hoff- nnd Cammergerichts erectationes zu steuren unterstanden hat. Ebenmäßig so offt ein Parten gegen die andere / sich vor Churfürsten / Graven und Ritterschafft außtrag rechtens erboten hat / wann das Recht nicht gedeyen oder erörtert werden können / so dann auch die exsecution dem ergangenen Spruch gemäß nicht erfolget ist / noch geschehen können / hat man sich des Faustrechts Außtrag zubehelffen nichts hindern lassen. Derowegen der Reichs-Adel pro generositate animi und aus schmertzen seines sichtbarlichen verlusts / Schaden oder Fortheils / seine alte kriegerische Conservations jura des obgesagten Faustrechts (welches jure bellico primævo, Teutonicisque militiæ moribus assiduis, in depulsionem aut vindicationem alienæ violentiæ, aut personalis realisque injuriæ im schwang war) schwerlich und viel lange Jahr nicht deseriren / weniger zu unendbaren Proces mehr Geld uñ mühe / als Er oder Seinige nutzen erleben möchten / sich gedulden / weder untergeben können. Wie dann daraus entsprungen / und in vielen judicial protocollis befindlich / daß durch höherer Stände / gegen manchem vom Adel / rechtlicher / auch pœnal- und Achtsmittel fortführ- und verfolgung halber / nach und nach der unterdruckt- oder verarmte Adel / entzwischen an Person / Schlössern / Hauß und Gütern / theils geringert / theils vertilget worden ist / &c.

XXXV. Qvanta rerum omnium perturba-

tio hinc non potuerit non ſequi, perpetuisq; motibus concuti Imperium oportuerit, nemo non videt. Cæterum Duella illa probationi aut purgationi quæ olim inſerviebant, in uſu apud nos eſſe per Dei gratiam desierunt. Illa quoque χειροδίκη ſaluberrimis conſtitutionibus fuit ſufflaminata & coercita. Bene cumprimis de Germania meritus eſt Maximilianus I, qui Cyclopicis iſtis moribus primò quidem Regimentum, deinde Cameræ Spirenſis Judicium, denique & ipſe & ſucceſſores ejus glorioſiſſimi Pacis publicæ leges ac ſanctiones pragmaticas oppoſuerunt. Hinc in Receſſu Imperii Spirenſi de Ao. 1529. recte dicitur, das das Keyſerliche Regiment und Cammergericht darumb fürgenommen/Fried und Recht im Heiligen Reich zu erhalten. §. Weiters als hie bevor.

XXXVI. Iſta barbaries, robur cumprimis nacta tempore interregnorum, occaſionem etiam videtur dediſſe Auſtregis, quæ dicuntur. Cum enim nonnullis Principibus violentia ævi illius diſplicere cœpiſſet, aut mutuo metu deterrerentur, nõnunquam ancipitem belli exitum vererentur, aut nervis belli gerendi deſtituerentur, cœperunt ſibi arbitraria Judicia conſtituere, Regum autoritate cum aliis rebus tum Pontificum importuniſſima ambitione & faſtu proculcata, adeoque eorum ſententia minime exſpectata: quæ hodieq; Außträge/vel gewilkührte Außträge appellantur. Quinimo cum rara eſſent eo tempore Comitia,

nulla

nulla Judicia publica, dignitas Cæsarea vel nulla, vel inter competitores ambigua, etiam Civitates multæ in similia judicia & pactiones consenserunt. Etsi enim meliori modo Austregas constituerit Maximilianus Imp. non tamen huic autori illæ sunt tribuendæ; ceu à nonnullis perperam fit. Nam in Constitutione Camerali d. Ao. 1495. ita legitur: Welche sonderliche gewillkührte Rechtliche Außträge gegen einander haben / die sollen sie sich laut derselben gegen einander gebrauchen.

XXXVII. Imprimis verò, uti dictum est, Regimenti & Cameræ Spirensis constitutione illa morum atrocitas & χειροδίκη fuit repressa. Cæterum cum inveteratum malum, in tanta Reip. impotentia & discordia, ex voto & quidem uno momento non potuerit exstirpari, multiq; Principum vires suas semper altero oculo respicerent, per sanctiones illas de Pace publica, toties repetitas, bellicis motionibus obviam itum est. Cumq; antehac Reges ferè militaris Ordinis hominibus & illiteratis essent stipati, à Maximiliano autem ejusque successoribus Juris Romani & Pontificii Doctores consiliis & judiciis admoti fuissent, ferrei seculi asperitas horum humanitate & æquitate non parùm mitigata esse videtur. Utinam quæ tam salutari prudentiq; consilio constituta sunt, morigero animo faciliq; ab omnibus obsequio excipiantur & præstentur, nec partim vi apertaq́, partim cuniculis ductis his Imperii fulcris ruina quæratur. Tantum de Duellis Necessariis & Barbaricis.

